

Міністерство освіти і науки України
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Педагогічний факультет
Кафедра теорії та методик початкової освіти

Дипломна робота магістра

з теми: **«Формування комунікативної компетентності молодших школярів засобами case-study»**

Виконала студентка 2 курсу
РО1–М21 групи
(денна форма навчання)
спеціальності 013 Початкова освіта
Іщук Катерина

Керівник:

Ковальчук О. В., старший викладач
кафедри теорії та методик початкової
освіти, кандидат педагогічних наук

Рецензент:

Бабюк Т. Й., кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри теорії та методик
дошкільної освіти

Кам'янець-Подільський – 2022

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ.....	6
1.1. Сутність поняття «комунікація», «комунікативна компетентність»....	6
1.2. Психолого-педагогічні особливості формування комунікативних компетентностей молодших школярів.....	12
1.3. Методи та прийоми формування комунікативної компетентності.....	17
1.4. Організація уроків у початковій школі з використанням методу «case-study».....	27
Висновки до першого розділу.....	35
РОЗДІЛ II. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБОМ МЕТОДУ CASE-STUDY.....	36
2.1. Стан сформованості комунікативної компетентності молодших школярів.....	36
2.2. Застосування методу case-study у формуванні комунікативної компетентності молодших школярів.....	44
2.3. Аналіз та узагальнення експериментальної роботи.....	53
Висновки до другого розділу.....	58
ВИСНОВКИ.....	60
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	62

ВСТУП

Інтеграція України в європейський освітній простір зумовлює модернізацію вітчизняної системи освіти на засадах компетентнісного підходу. Концепція Нової української школи, Державний стандарт початкової освіти акцентує увагу на важливості формування у молодших школярів комунікативної, читацької та інших ключових компетентностей. Тому для сучасної початкової школи набуває особливої актуальності пошук шляхів та засобів формування в учнів комунікативної компетентності у різних сферах навчальної діяльності. Комунікативно-діяльнісний підхід до навчання молодших школярів передбачає активне використання ними української мови під час різних комунікативних ситуацій, уміння висловлювати власну думку та самовиражатися.

В сучасних умовах цілі та завдання сучасної школи кардинально змінюються, парадигма освіти поступово змінюється у бік особистісного розвитку дитини. В зв'язку із цим, школа повинна не просто вчити, а і навчити дитину бути конкуренто спроможною у сучасному світі. Виникла необхідність у новій моделі навчання, що побудована на основі сучасних технологій, які реалізують принципи інноваційної освіти. Тому застосування кейс-методу і є вирішенням цієї проблеми.

Кейс-метод виступає специфічним та практичним методом організації освітнього процесу, методом дискусій, стимулювання та мотивації освітнього процесу, а також методом лабораторно-практичного контролю та самоконтролю. У ньому подається наочна характеристика практичної проблеми та демонстрація пошуку способів її вирішення. Нарешті, за критерієм практичності він відноситься до практично-проблемних методів.

Вітчизняними та зарубіжними дослідниками розглянуто різні аспекти формування комунікативної компетентності: психолого-педагогічні передумови мовленнєвої діяльності (Л. Виготський, П. Гальперін, Д. Ельконін, О. Леонт'єв); розвиток мовлення учнів молодшого шкільного

віку (В. Бадер, Л. Варзацька, М. Вашуленко); комунікативний підхід до вивчення літературного читання (О. Біляєв, Т. Донченко, Л. Скуратівський, В. Мельничайко, М. Пентиліук). Зокрема, сучасні дослідники (О. Савченко, Я. Кодлюк, І. Осадченко, М. Стельмахович) зауважують на можливості вирішення проблеми вдосконалення комунікативної компетентності молодших школярів.

Отже, на основі узагальнення науково-педагогічної літератури, проблема формування комунікативної компетентності молодших школярів засобами case-study не була предметом спеціального дослідження.

Актуальність та недостатня розробленість проблеми зумовила вибір теми магістерського дослідження: «Формування ключової комунікативної компетентності молодшого школяра засобом case-study».

Об'єкт дослідження — процес формування комунікативної компетентності молодших школярів.

Предмет дослідження — застосування методу case-study у процесі формування комунікативної компетентності молодших школярів.

Мета теоретично обґрунтувати та розробити комплекс кейс-ситуацій спрямованих на формування комунікативної компетентності молодших школярів.

Гіпотеза дослідження. Дослідження передбачало, що використання системи вправ спрямованих на формування комунікативної компетентності молодших школярів буде ефективним, якщо розробити та запровадити комплекс кейс-ситуацій, що логічно вбудовуються в освітній процес. Відповідно до мети й гіпотези було визначено такі задачі дослідження:

1. Теоретично обґрунтувати поняття «комунікативна компетентність».
2. Окреслити особливості організації уроків у початковій школі з використанням методу «case-study».
3. Визначити рівні сформованості комунікативної компетентності молодших школярів.

4. Розробити комплекс кейс-ситуацій спрямованих на формування комунікативної компетентності молодших школярів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що обґрунтовано сутність поняття «комунікативна компетентність»; уточнено дефініції понять «компетенція», «компетентність» та «комунікативність» стосовно молодших школярів; виявлені ефективні механізми формування комунікативної компетентності засобом case-study; розроблена та апробована методика формування комунікативної компетентності засобом case-study.

Практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що розроблений комплекс кейс-ситуацій може використовуватися вчителями та вихователями групи продовженого дня.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на наукових і науково-практичних конференціях, семінарах – науковій конференції студентів і магістрантів за підсумками НДР у 2021-2022 навчальному році.

Результати дослідження обговорено на засіданнях кафедри теорії та методик початкової освіти Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (2021-2022 рр.).

Публікації. Основні результати дослідження відображено в статті Шляхи формування комунікативної компетентності у молодших школярів *Сучасні технології початкової освіти: реалії та перспективи* : збірник наукових праць Кам'янець-Подільський: Ковальчук О.В., 2022.

Структура та обсяг роботи. Дипломна робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури, додатків.

ВИСНОВКИ

Формування комунікативної компетентності молодших школярів є актуальною проблемою, оскільки сучасний заклад загальної середньої освіти має стати місцем, де дитина отримує можливість широкого соціально-практичного самостійного контакту з найбільш значущими та близькими щодо його розвитку сферами життя. Нагромадження дитиною, під керівництвом дорослого, цінного соціального досвіду – ось шлях, який сприяє, по-перше, розкриттю вікового потенціалу дитини та, по-друге, успішному вступу у доросле життя.

Здійснений аналіз дидактичної, психолого-педагогічної літератури з проблеми дослідження дав змогу визначити зміст понять «компетенція», «компетентність», «комунікативна компетентність». Виявлено теоретичні засади формування комунікативної компетентності на основі вивчення психолого-педагогічної, науково-методичної літератури, пов'язаної з темою магістерської роботи, уточнено зміст та сутність поняття «комунікативна компетентність» як здатності особистості, заснованої на знаннях та досвіді, орієнтуватися в ситуаціях спілкування, розуміти мотиви діяльності як свої власні, так співрозмовників, вибирати і здійснювати ефективну взаємодію з людьми різного статусу і віку.

Уточнено поняття «комунікативна компетентність молодших школярів» як інтегративну якість учня, що передбачає єдність набуття комунікативного досвіду через формування мотиваційної основи спілкування; оволодіння компетенціями здійснювати комунікативну діяльність у процесі навчання, в позаурочній діяльності, під час роботи з текстом у всіх її видах.

Для формування комунікативної компетентності молодших школярів було враховано відповідні психолого-педагогічні аспекти (спілкування, мотивація, інтерес, пам'ять, увага, мислення і тощо).

В результаті нашого дослідження гіпотеза, заснована на припущенні про те, що розвиток комунікативної компетентності молодших школярів буде ефективним за допомогою використання кейс-ситуацій помітно підвищиться рівень комунікації дитини, знайшла своє підтвердження.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексюк А. М. Загальні методи навчання в школі. Київ, 2001. 206 с.
2. Бібік Н. М. Вашуленко М. С., Мартиненко В. О. Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи. Київ. 2014. 346 с.
3. Бібік Н. М. Компетентність і компетенції у результатах початкової освіти. *Початкова школа*. 2010. №9. С. 1–4.
4. Бацевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ, 2004. 344 с.
5. Богуш А. М. Теорія і методика розвитку мовлення дітей раннього віку: навчальний посібник. Київ: Видавничий дім «Слово», 2003. 344 с.
6. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей від народження до 7 років: монографія. 2-е видання. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2010. 374 с.
7. Бутенко Н. Ю. Комунікативні процеси у навчанні: підручник. Київ, 2004. 383 с.
8. Бех І. Д. Особистісно зорієнтоване виховання: монографія. Київ: ВІПОЛ, 1998. 236 с.
9. Вашуленко М. С. Українська мова і мовлення в початковій школі. Київ, 2006. 268 с.
10. Вашуленко М. С. Інтеграція змісту з навчання грамоти, математики та ознайомлення з навколишнім середовищем у початковій школі. *Педагогіка і психологія*. 2000. № 1. С. 16–20.
11. Возняк Л. Організація уроків у початковій школі з використанням методу вивчення ситуацій
URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/281/271>
(дата звернення 15.04.2022)
12. Гудзик І. П. Інформаційна грамотність як важлива ознака компетентності учня. *Шлях освіти*. 2005. № 4. С. 34–37.
13. Гнатюк Г. М., Головащук С. І., Горюшина Г. М., Лозова Н. Є., Мельник Н. Ю., Нечитайло О. І., Родніна Л. О., Тараненко О. О., Фридрак В. Вікова та педагогічна психологія: кол. моногр. Київ, 2001. 461 с.

14. Дроздова І. В. Наукові основи формування українського професійного мовлення студентів ВНЗ нефілологічних спеціальностей. Харків, 2010. 264 с.

15. Державний стандарт початкової освіти URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення 21.10.2021)

16. Занюк С. С. Психологія мотивації: навч. посібник. Київ, 2002. 304 с.

17. Інтегративно-особистісний підхід у психологічній науці та практиці: кол. моногр. Кіровоград, 2012. 206 с.

18. Кодлюк Я. П. Підручник для початкової школи: теорія і практика. Тернопіль. 2004. 288 с.

19. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики: під заг. ред. О. В. Овчарук. Київ, 2004. 112 с.

20. Концептуальні засади реформування середньої освіти. Львів, 2016. 34 с.

21. Кузмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: підручник. Київ, 2008. 447 с.

22. Кочан І. М., Захлюпана Н. М. Словник-довідник з методики викладання української мови. Львів: Вид. центр ЛНУ ім. І. Франка, 2005. 340 с.

23. Кодлюк Я. П. Дидактика початкової школи: практичний курс Тернопіль, 2013. 160 с.

24. Коченгіна М. В. Готуємось до уроків розвитку зв'язного мовлення. 4 клас. Харків, 2008, 160 с.

25. Кейс-метод у професійному навчанні. URL: <http://docus.me/d/904577> (дата звернення: 10.10.2021).

26. Литвиненко С. А. Сучасні технології організації навчального процесу у вищій школі. *Педагогічний дискурс*: зб. наук. праць Хмельницький: ХГПА. 2015. Вип. 19. 242 с. С. 121–125.

27. Лелюх Ю. В. Компетентнісний підхід до навчання молодших школярів. *Вісник Прикарпатського університету. Педагогіка. Івано-Франківськ: ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»*, 2008. Вип. XXI. Ч. 1. С. 205–211.

28. Марущак О. М. Формування комунікативної компетентності молодших школярів засобами дитячої періодики: Методичні рекомендації. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. 134 с.

29. Мартиненко В. О. Структура і зміст читацької компетентності молодших школярів. *Збірник наукових праць: Педагогічна освіта: теорія і практика*. Вип. XV. Кам'янець-Подільський, 2013. С. 145–151.

30. Максютенко Л. Формування комунікативної компетентності учнів початкових класів. *Сучасна школа України: інформаційно-методичний часопис*. Київ, 2001. С. 50–58.

31. Мельник Ю. С. Підготовка вчителя до формування алгоритмічної культури молодших школярів. Психолого-педагогічні проблеми сільської школи. 2009. Випуск 31. С. 52–61.

32. М'ясоїд П. А. Загальна психологія: навч. посіб. Київ, 2001. 487 с.

33. Немов, Р.С. Психологія. М. Владос, 1995. 357 с.

34. Онопрієнко О., Листопад Н., Скворцова С. Компетентнісний підхід до навчання математики. Київ, 2014. 128 с.

35. Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання. Київ, 2007. 144 с.

36. Пономарьова К. І. Формування в молодших школярів умінь будувати зв'язні висловлювання. *Початкова школа*. 2005. № 11. С. 29 - 33.

37. Смолянинова О.Г. Дидактические возможности метода case-study в обучении студентов URL: <http://lan.krasu.ua> (дата звернення 12.04.2022)

38. Початкова освіта: портрет випускника початкової школи, розроблений відповідно до структури освітніх результатів на компетентнісній основі; методичні рекомендації МОН України щодо організації навчального процесу в 2017/2018 навчальному році; методичні

коментарі провідних науковців щодо впровадження ідей Нової української школи; оновлені на компетентнісній основі критерії оцінювання. Київ, 2017. 96 с.

39. Савченко О. Я. Робота з текстом на уроках читання в 2 класі. *Початкова школа*. 2009. № 10. С. 8–12.

40. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підручник для студентів педагогічних факультетів. Київ, 2002. 368 с.

41. Словник синонімів української мови у 2 т. / ред. А. А. Бурячок. НАН України, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні. К. Наукова думка, 1999

42. Соняк Н. Л. Наративні технології у початковій школі. Луцьк, 2015.

43. Соняк Н. Л. Структурування навчальної діяльності як засіб реалізації компетентнісного підходу у визначенні досягнень учнів школи ступеня (крізь призму спадщини В. О. Сухомлинського). Василя Сухомлинський у діалозі з сучасністю: ідеї, пошуки, перспективи: *Матеріали обл. пед. читань*. Луцьк, 2009. С. 117–120.

44. Скопенко Н.С. Case-study - інноваційний метод навчання URL: <http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/19785/1/12.pdf> (дата звернення 3.05.2022)

45. Словник-довідник з української лінгводидактики: навч. посіб. / за ред. М. І. Пентиліук. Київ, 2015. 320 с.

46. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5 т. Київ, 1977. Т. 3. 670 с.

47. Терещук Г. В. Компетентнісний підхід як фактор зближення освітніх систем. Професійні компетенції та компетентності вчителя: Матеріали регіонального наук.-практ. семінару. Тернопіль, 2006. С. 5–10.

48. Технології розвитку критичного мислення учнів / А. Кроуфорд, В. Саул, С. Метьюз, Д. Макінстер. Київ, 2006. 220 с.

49. Фіцула М. М. Педагогіка: навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіт. Тернопіль, 2008. 48с.

50. Філософія : підручник [ред.: М. І. Горлач, В. Г. Кремень, В. К. Рибалка]. 2-ге вид., перероб. та доп. Х., 2000. 672 с
51. Хрестоматія сучасної української дитячої літератури для читання в 1,2 класах серії «Шкільна бібліотека». Львів, 2016. 160 с.
52. Хомич Л. О. Професійно-педагогічна підготовка вчителя початкових класів : монографія. К., 1998. 200 с.
53. Хомич Л. О. Сучасні види педагогічних практик. Шлях освіти. 1999. № 4. С. 4–8.
54. Хоружа Л. Л. Теоретичні засади формування етичної компетентності майбутніх учителів початкових класів : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. К., 2004. 45 с.
55. Чаплигін О. К. Творчий потенціал людини як предмет соціальнофілософської рефлексії : дис. ... д-ра філос. наук : 09.00.03. Х., 2001. 428 с.
56. Чайка Г. Л. Культура ділового спілкування менеджера: навч. посіб. Київ: Знання, 2005. 442 с.
57. Шалівська Ю. В. Диференційований підхід до комунікативно-мовленнєвого розвитку школярів на уроках читання. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. Вип. 44. С.160–163.
58. Шищенко В. О. Підготовка майбутніх учителів початкових класів до формування позитивної навчальної мотивації молодших школярів : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Х., 2016. 212 с.
59. Щербак О. І. Теоретичні і методичні засади професійно-педагогічної освіти : дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04. К., 2012. 471 с.
60. Ягупов В. В. Педагогіка: навч. посіб. К.: Либідь, 2002. 560 с.